

О.О. Солодовнік, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний університет будівництва та архітектури

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА УЗГОДЖЕНОСТІ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

У статті запропоновано методичний підхід до інтегральної оцінки узгодженості інтересів сторін публічно-приватного партнерства та здійснено таку оцінку за видами економічної діяльності в Україні. Зроблено висновок щодо нелінійного характеру розвитку інтересів сторін публічно-приватного партнерства, запропоновано напрями вдосконалення діючих моделей публічно-приватного партнерства та обґрунтовано необхідність розширення інституційних рамок здійснення публічно-приватного партнерства в Україні.

Ключові слова: інтегральна оцінка, інтереси, методика, публічно-приватне партнерство, рейтинг.

Постановка проблеми. Глобальні та національні виклики, що постали перед Україною після подій початку 2014 р., вимагають негайного проведення глибоких і комплексних реформ з відродження економіки. У базових документах, які визначають вектори реформування економіки України, серед заходів реалізації низки реформ задекларовано формування ефективної моделі публічно-приватного партнерства (ППП). Вирішення цього завдання має ґрунтуватися на результатах глибокого аналізу проблем і помилок, допущених на початковому етапі імплементації механізмів PPP у вітчизняну господарську практику, що актуалізує питання застосування комплексного підходу до оцінки умов реалізації PPP, який має якомога більшою мірою інтегрувати часовий вимір. Згідно з концепцією PPP однією з ключових умов започаткування та реалізації партнерства між державою і приватним сектором є узгодження їхніх інтересів. Кожна із сторін PPP має власні інтереси, які спонукають їх до дій щодо реалізації проектів PPP. Неузгодженість інтересів може спричинити їх конфлікт і унеможливити ініціювання угоди про PPP або загальмувати хід її виконання або стати причиною її розірвання. Зазначені обставини зумовлюють необхідність інтегральної оцінки узгодженості інтересів сторін PPP як складової комплексного аналізу й оцінювання умов реалізації PPP в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика імплементації механізмів ППП в українську господарську практику стала об’єктом дослідження таких відомих вітчизняних учених, як: І.В. Богдан [1], О.М. Головінов [2], Л.Л. Гриценко [3], І.В. Запатріна [4], К.В. Павлюк [5], Л.І. Федулова [6], Є.Л. Черевиков [7], І.К. Чукаєва [8] та ін. Доробок згаданих учених є базисом для розробки концептуального підходу до формування національної моделі ППП. Утім методологія аналізу й оцінювання умов здійснення ППП розвинена недостатньо, а питанню оцінки узгодженості інтересів сторін ППП у нас досі не приділяється належної уваги. Брак фундаментальних і прикладних розробок у цій сфері не дозволяє комплексно оцінити реальні умови здійснення ППП в Україні та обґрунтувати пропозиції щодо перетворення ППП на активний інструмент реалізації реформ.

Мета статті полягає в інтегральній оцінці за розробленою методикою узгодженості інтересів сторін ППП в Україні задля обґрунтування пропозицій щодо побудови ефективної моделі ППП, адекватної викликам і загрозам, що постали перед Україною.

Виклад основного матеріалу досліджень. Вихідним аспектом до вирішення завдань статті є з’ясування відповідного понятійного апарату, насамперед поняття «інтерес». У наукових дослідженнях економічного спрямування інтерес розглядається як реальний, зумовлений відносинами власності та принципом економічної вигоди мотив і стимул соціальних дій щодо задоволення динамічних систем індивідуальних потреб [9]. У довідниковій літературі економічний інтерес визначається, як об’єктивні спонукальні мотиви економічної діяльності, які пов’язані із прагненням людей до задоволення матеріальних і духовних потреб, що зростають [10, с. 284]. У межах досліджень з економічної безпеки економічні інтереси визначаються як спрямованість на одержання економічних переваг особи, суспільства і держави, забезпечення умов існування і розвитку, економічної незалежності і збагачення [11, с. 52].

Законом України «Про державно-приватне партнерство» [12] визначено, що державними партнерами є держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування, а приватними – юридичні особи, крім державних та комунальних підприємств, або фізичні особи – підприємці. Як економічний агент, державний партнер у своїй діяльності керується основними засадами державної політики в економічній сфері, закріпленими у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [13]. У ст. 7 Закону зазначено, що однією із засад внутрішньої політики в економічній сфері є розвиток механізмів державно-приватного

партнерства з метою залучення інвестицій у модернізацію промислової та соціальної інфраструктури. Основний мотив, яким керується у своїй господарській діяльності приватний партнер і на реалізацію якого спрямовує свої зусилля і засоби, полягає в отриманні максимального прибутку, незалежно від сфери діяльності. Причому стратегічно мислячий бізнес вибудовує свої пріоритети в першу чергу не просто під розмір прибутків, а в інтересах стійкості одержання доходів від проектів [14]. Законом України «Про державно-приватне партнерство» [12] закріплено, що однією з ознак такого партнерства є внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти.

Окреслені інституційні рамки дають підстави стверджувати, що при оцінюванні узгодженості інтересів сторін ППП як складової комплексного аналізу й оцінювання реальних умов здійснення ППП в Україні, який проводиться з метою обґрунтування пропозицій щодо побудови ефективної національної моделі ППП, з численного переліку економічних інтересів сторін ППП оцінці підлягають ті, які мають безпосереднє відношення до інвестиційного процесу. У зв'язку з цим, при формуванні системи оціночних показників, які б адекватно та повно описували інтереси сторін ППП, можуть розглядатися відповідні систематизовані показники, що надають оцінку інвестиційної привабливості та потреби держави в інвестиціях, а також ефективності їх використання.

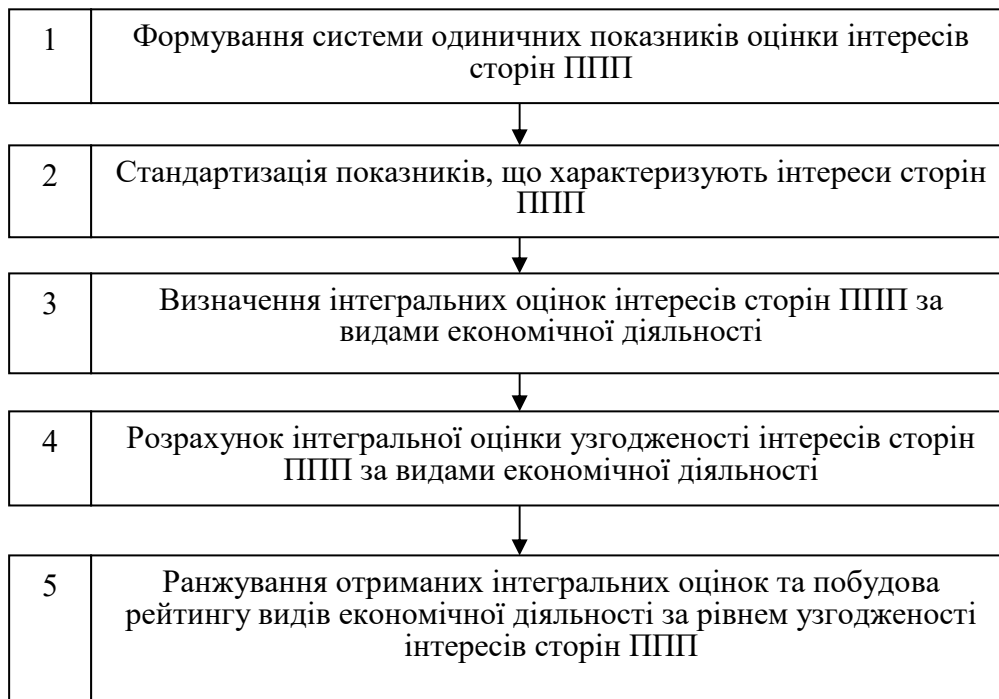
Інвестиційну привабливість держави зумовлює динаміка її економічного розвитку, що відбито в темпах зростання валової доданої вартості та інших показниках, а знижує – неефективність господарювання, зокрема, високі матеріалоємність виробництва, ступінь спрацювання та незначне оновлення основних фондів [15]. Потреба у залученні приватних інвестицій у модернізацію об'єктів промислової та соціальної інфраструктури знижується при збільшенні видатків державного та місцевих бюджетів, пов'язаних із забезпеченням функціонування таких об'єктів. Ефективність використання інвестицій визначається, насамперед, співвідношенням прибутку від інвестування та обсягу інвестицій, що на макрорівні відображено в показнику капіталовіддачі інвестицій [15]. Виходячи з окреслених припущень, можливостей та особливостей української статистики, а також враховуючи світовий досвід мінімізації кількості показників, для аналізу та оцінки узгодженості інтересів сторін ППП, нами пропонується система одиничних показників, які об'єднано в два напрями:

- 1) урахування інтересів державного партнера: ступінь зносу основних засобів, темп росту ВДВ у фактичних цінах, матеріалоємність, частка витрат Зведеного бюджету у ВВП;

2) урахування інтересів приватного партнера: рентабельність операційної діяльності, капіталовіддача, рентабельність інвестованого капіталу.

При побудові інтегрального показника в наукових дослідженнях найбільш широко використовують різні види середніх зважених величин: середню арифметичну, геометричну, квадратичну та деякі інші. Задля статистичного оцінювання інтересів суб'єктів інвестування в роботі [15] авторами запропоновано та емпірично доведено доцільність застосування методу багатовимірної середньої. Цей метод також застосовується в окремих методиках оцінювання економічної безпеки України [16, 17]. З огляду на це, для побудови інтегрального показника узгодженості інтересів сторін ППП нами пропонується використовувати метод багатовимірної середньої.

Враховуючи наведені теоретико-методичні положення, розрахунок інтегрального показника узгодженості інтересів сторін ППП доцільно здійснювати відповідно до наведеного нижче алгоритму (рисунок).

Алгоритм оцінки узгодженості інтересів сторін ППП

Згідно з методом багатовимірної середньої інтегральні оцінки інтересів сторін ППП та їх узгодженості за видами економічної діяльності розраховуються як середньоарифметичні значення їх стандартизованих показників. Відповідно до величини інтегральних оцінок будується рейтинг та класифікуються види економічної діяльності за рівнем

узгодженості інтересів сторін ППП у відповідному році. Для цього пропонуємо використати метод аналітичного групування.

Для розрахунку одиничних показників оцінки інтересів сторін ППП нами використано дані Державної служби статистики України за 2010-2013 рр.: Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності [18]; Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності [18]; Вартість основних засобів України за видами економічної діяльності [18]; Фінансові результати до оподаткування за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства [18]; Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010-2014 роки [18]; Наявність і стан основних засобів за видами економічної діяльності [18]; Виробництво та розподіл ВВП за видами економічної діяльності [19, с. 24-25].

Отримані на основі проведених розрахунків результати свідчать про існування значних розбіжностей як між інтересами державного і приватних партнерів, так і за їх узгодженістю за видами економічної діяльності, а також в розрізі окремих років досліджуваного періоду, що відповідним чином відбилосся на рейтингу видів економічної діяльності (табл. 1). Так, для державного партнера протягом 2010-2013 рр. найбільший інтерес представляли проекти ППП у таких видах економічної діяльності (займали перші три місця у рейтингу за інтегральною оцінкою інтересів державного партнера), як: будівництво (2011-2013 рр.); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (2010-2013 рр.); інформація та телекомунікації (2010-2013 рр.); освіта (2010 р.). Натомість для приватних партнерів спектр найбільш привабливих видів економічної діяльності (посіли перші три місця у рейтингу за інтегральною оцінкою інтересів приватного партнера) протягом 2010-2013 рр. був ширшим, зокрема: водопостачання, каналізація, поводження з відходами (2010-2011 рр.); будівництво (2010 р.); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (2012 р.); інформація та телекомунікації (2010, 2012 та 2013 рр.); діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (2011 р.); освіта (2012 і 2013 рр.); охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (2013 р.); мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (2011 р.). Найменш привабливим видом економічної діяльності для обох партнерів протягом 2010-2013 рр. було мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (за винятком 2011 р. для приватного партнера).

Групування видів економічної діяльності за рівнем узгодженості інтересів сторін ППП, 2010-2013 рр.

Рівень узгодженості інтересів сторін ППП	Кількість видів економічної діяльності	Види економічної діяльності	Місце виду економічної діяльності в рейтингу
1	2	3	4
Максимальний			
2010	3	Інформація та телекомунікації; Водопостачання; каналізація, поводження з відходами; Будівництво	1 2 3
2011	1	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1
2012	2	Інформація та телекомунікації; Освіта	1 2
2013	2	Інформація та телекомунікації; Освіта	1 2
Високий			
2010	5	Освіта; Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; Тимчасове розміщування й організація харчування; Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	4 5 6 7 8
2011	0	-	
2012	5	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; Будівництво	3 4 5 6 7
2013	2	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3 4
Помірний			
2010	1	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	9
2011	1	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	2
2012	1	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	8
2013	3	Будівництво; Тимчасове розміщування й організація харчування; Постачання електроенергії, газу, пари	5 6 7

		та кондиційованого повітря	
<i>Продовження таблиці</i>			
1	2	3	4
Середній			
2010	0	-	
2011	3	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; Будівництво; Тимчасове розміщення й організація харчування	3 4 5
2012	0	-	
2013	1	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	8
Низький			
2010	1	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	10
2011	5	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; Освіта; Інформація та телекомунікації	6 7 8 9 10
2012	2	Тимчасове розміщення й організація харчування Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	9 10
2013	2	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	9 10

Аналізуючи данні таблиці, можна дійти висновку, що найвищий рівень узгодженості інтересів сторін ППП в Україні у 2010, 2012 і 2013 рр. був за таким видом економічної діяльності як «Інформація та телекомунікації». У цей період достатньо високий рівень узгодженості інтересів державного і приватних партнерів спостерігався в освіті, на транспорті та в сфері охорони здоров'я, а найнижчий – за таким видом економічної діяльності як «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок». Натомість останній мав найвищий рівень узгодженості інтересів сторін ППП у 2011 р.

Найбільш чисельною групою у 2010 та 2012 рр. була група з високим рівнем узгодженості інтересів сторін ППП, до якої входило по п'ять видів економічної діяльності, у 2011 р. – група з низьким рівнем узгодженості інтересів, що включала також п'ять видів економічної діяльності, а у 2013 р. – група з помірним рівнем узгодженості, яка складалася з трьох видів економічної діяльності.

Протягом 2010-2013 рр. жоден з видів економічної діяльності не зміг втримати своїх позицій у рейтингу узгодженості інтересів сторін ППП. Натомість два види економічної діяльності – «Інформація та телекомунікації» та «Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги» стабільно утримували свої позиції (перше і шосте місця у рейтингу відповідно) протягом трьох з чотирьох років, що аналізуються. Відносну стабільність щодо узгодженості інтересів державного і приватних партнерів продемонстрували такі види економічної діяльності: «Водопостачання; каналізація, поводження з відходами» - друге місце у рейтингу впродовж 2010-2011 рр., «Освіта» - друге місце у 2012-2013 рр., «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» - сьоме місце у рейтингах за 2011 та 2013 рр., «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок» - останнє місце у 2010 та 2013 рр.

За період, що аналізується покращили свій рейтинг за рівнем узгодженості інтересів сторін ППП такі види економічної діяльності: «Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги» перемістився на 3 позиції вгору з шостої на третю, «Освіта» - на 2 позиції з четвертої на другу, «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря», «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність», «Тимчасове розміщення й організація харчування» і «Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування» - на 1 позицію. Водночас, такі види економічної діяльності як «Будівництво» і «Водопостачання; каналізація, поводження з відходами» погіршили свої позиції – з третьої до п'ятої і з другої до дев'ятої відповідно.

Висновки. Для інтегральної оцінки узгодженості інтересів сторін ППП в роботі запропоновано методичний підхід, який: дозволяє врахувати поліваріантність інтересів сторін ППП та реалізувати комплексний підхід до дослідження їх узгодженості; ґрунтується на використанні економіко-математичних методів дослідження і показників офіційної статистичної звітності, яка формується згідно з міжнародними стандартами, що дозволяє уникнути суб'єктивності в оцінках та здійснювати міжкрайнові порівняння; дає можливість оцінити «привабливість» (з точки зору державних і приватних партнерів) здійснення ППП в окремих секторах економіки та врахувати її зміну у часі. Отримані результати поглиблюють і розвивають методологію аналізу й оцінювання умов здійснення ППП та є науковим підґрунтям для розробки управлінських рішень щодо селективної державної підтримки розвитку ППП та доцільності

імплементації зарубіжного досвіду реалізації ППП у вітчизняну господарську практику.

Результати інтегральної оцінки інтересів сторін ППП та їх узгодженості упродовж 2010-2013 рр. свідчать про існування значних розбіжностей як між інтересами державного і приватних партнерів, так і за їх узгодженістю за видами економічної діяльності, а також в розрізі окремих років. При цьому інтереси приватних партнерів мали ширший діапазон змін як у кількісному, так і в якісному (за видами економічної діяльності) вимірах. Протягом досліджуваного періоду жоден з видів економічної діяльності не зміг втримати своїх позицій у групі та рейтингу узгодженості інтересів сторін ППП. Зазначені обставини доводять нелінійний характер розвитку інтересів сторін ППП та вказують на необхідність вмонтування у діючу модель ППП додаткових мотиваційних механізмів, наприклад, різних форм державних гарантій, а також механізмів захисту інтересів сторін ППП. Найвищий рівень узгодженості інтересів сторін ППП в Україні спостерігався за таким видом економічної діяльності як «Інформація та телекомунікації», що, на нашу думку є вагомим аргументом на користь впровадження в Україні кращої світової практики застосування ППП у високотехнологічних секторах промисловості, а, відповідно, й розширення інституційних рамок здійснення ППП в Україні.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з оцінюванням впливу узгодженості інтересів державних та приватних партнерів на розвиток ППП в Україні.

Бібліографічний список: 1. Богдан І.В. Переваги та ризики участі іноземних інвесторів у проектах публічно-приватного партнерства / І.В. Богдан // Економіка і прогнозування. – 2013. – № 2. – С. 43-54. 2. Головінов О.М. Теоретичні засади і прикладні аспекти державно-приватного партнерства / О.М. Головінов, Л.А. Дмитриченко // Економіка та держава. – 2010. – № 9. – С. 4-8. 3. Гриценко Л.Л. Актуальні напрямки розвитку інструментарію інвестиційної взаємодії держави і бізнесу / Л.Л. Гриценко // Бізнес Інформ – 2012. – № 8. – С. 31-35. 4. Запатріна І.В. Публічно-приватне партнерство в Україні: перспективи застосування для реалізації інфраструктурних проектів і надання публічних послуг / І.В. Запатріна // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 4. – С. 62-86. 5. Павлюк К.В. Державно-приватне партнерство як механізм фінансування збереження екосистем / К.В. Павлюк, Н.В. Дегтярь // Фінанси України. – 2012. – № 9. – С. 83-93. 6. Федулова Л.І. Фінансові аспекти державно-

приватного партнерства / Л.І. Федулова // Фінанси України. – 2012. – № 12. – С. 79-92. 7. Черевиков Є.Л. Передумови розвитку публічно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства в Україні / Є.Л. Черевиков // Економіка та прогнозування. – 2010. - № 1. С. 99-110. 8. Чукаєва І.К. Державно-приватне партнерство у реалізації проектів енергетичної інфраструктури / І.К. Чукаєва, Бган Л.Г. // Економіка і прогнозування. – 2012. - № 4. – С. 46-53. 9. Франчук В.І. Загрози корпоративні безпеці як об’єкт дослідження / В.І. Франчук // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - № 9. – С. 148-150. 10. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 1997. – 864 с. 11. Губарева І.О. Формування економічної безпеки України: монографія / І.О. Губарева. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2015. – 443 с. 12. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>. 13. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>. 14. Брайлівський І.А. Інтереси і вигоди приватного сектора в державно-приватному партнерстві / І.А. Брайлівський // Бізнес Інформ – 2013. - № 8. – С. 232-236. 15. Сидорова А. Кількісна оцінка узгодженості інтересів суб’єктів іноземного інвестування / А. Сидорова, Г. Анісімова // Економіка України. – 2012. – № 3. – С. 49-58. 16. Моделирование економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.; За ред. Геєця В.М.: монографія. – Х.: ВД: «ІНЖЕК», 2006. – 240 с. 17. Степаненко А., Герасимов М. Оцінка економічної безпеки України та її регіонів // Регіональна економіка. – 2002. – № 2. – С. 39-54. 18. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 19. Україна у цифрах 2014: Статистичний збірник. – К., 2015. – 238 с.

О.А. Солодовник інтегральна оцінка узгодженості інтересів сторін публічно-приватного партнерства в Україні. В статті пропонується методический похід к інтегральній оцінці согласованности інтересов сторін публічно-частного партнерства и проведено таку оцінку в разрезе видів економіческoй діяльності в Україні. Сделан вывод о нелинейном характере развития інтересов сторін публічно-частного партнерства, предложены направления усовершенствования действующих моделей публічно-частного партнерства и обоснована необходимость

расширения институциональных рамок осуществления публично-частного партнерства в Украине.

Ключевые слова: интегральная оценка, интересы, методика, публично-частное партнерство, рейтинг.

О.О. Solodovnik. Integral estimation of coordinated interest of parties of PPP in Ukraine. This paper suggests the methodical approach to the integral estimation of coordinated interest of parties of PPP and which lets to take into account the polyvariety of interests of parties of PPP and realize the complex approach to the investigation of its consistency; it's based on implementation of economic and mathematical method of investigation and indexes of official statistics which are formed according to the international standards which allow avoiding subjectivity in estimation and making the comparison among different countries; it lets to evaluate “advantages” (from the viewpoint of the private and state partners) of PPP implementation in certain economic sectors and take into account its change with time. The results of the integral estimation of interests of parties of PPP and their consistency from 2010 to 2013 show that there are many essential divergences as between the state and private partners interests as their coordination according to the type of economic activity and also in terms of selected years. Moreover the interests of private partners had a broader range of changes both in quantitative and qualitative (by economic activity) measurements. During the study period none of the economic activities could not maintain their position in the group and rate of coordinated interests of PPP. These circumstances demonstrate nonlinear development of interests of PPP parties. Research shows that the highest level of coordination of interests of PPP in Ukraine has been observed according to that type of economic activity as "Information and Telecommunications", which is a strong argument in favor of the implementation in Ukraine of international best practice of PPP in high-tech sectors and as a result the expanding of institutional framework of PPP in Ukraine. Conclusion has been made about the given results deepen and develop the methodology of analysis and evaluation of the conditions of PPP implementation and it is scientific basis for developing management decisions in relation to the selective state support of PPP development and implementation of international experience in implementing PPP in domestic business practice.

Key words: integral estimation, interests, methodology, public private partnership, rate.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2015 р.